



Biodiversiteit op het landbouwbedrijf!

Landelijke Onderwijsdag 'Natuurinclusieve landbouw in Groen onderwijs', 28 november 2024.

Locatie: Omnia WUR-campus, gebouw nummer 105, Hoge Steeg 2 Wageningen.

Aanmelden kan via de link: [Aanmelding Landelijke Onderwijsdag](#)

Programma:

- | | |
|--------------------|---|
| 09.00 - 09.30 uur: | Ontvangst met koffie/thee. |
| 09.30 - 09.40 uur: | Opening door dagvoorzitter (Ger van Laak) |
| 09.40 - 10.00 uur: | Welkom door Arnold Bregt (WUR) met een toelichting op wat Natuurinclusieve Landbouw betekent voor WUR. |
| 10.00 – 10.30 uur: | Plenaire presentatie door Liesje Mommer (WUR): Samen werken aan een natuur-positieve toekomst: aan de slag! |
| 10.30 – 11.00 uur: | Plenaire presentatie door Petra van Egmond (min. LVVN): Wat doet het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur aan Natuurinclusieve landbouw en waarom? |
| 11.00 - 11.20 uur: | Koffie / netwerkpauze. |
| 11.20 - 12.30 uur: | Werksessies ronde 1*. |
| 12.30 - 13.30 uur: | Lunch. |
| 13.30 – 14.00 uur: | Plenaire sessie door Daniëlle de Nie (WIJ.land) met Boer Joost: "Onder de streep: kansen en uitdagingen van de transitie naar natuurinclusieve melkveehouderij." |
| 14.00 – 14.30 uur: | Plenaire sessie met docenten uit (V)MBO-HBO-WO: Welke successen zijn de afgelopen jaren behaald en wat zijn de uitdagingen voor de toekomst? |
| 14.30 – 14.50 uur: | Koffie / netwerkpauze. |
| 14.50 - 15.50 uur: | Werksessies ronde 2*. |
| 15.50 - 16.00 uur: | Plenaire afsluiting |
| 16.00 - 17.00 uur: | Borrel |

In de foyer staan informatietafels waar verschillende organisaties hun (onderzoeks-)materiaal laten zien en vragen kunnen beantwoorden.

** In de ochtend kan je bij aanmelding je voorkeur opgeven voor de ochtendsessie. Tijdens de lunch voor de middagsessie.*

Werkessies.

<p>Roos Roeleveld (NAJK)</p>	<p>'BoerNatuurlijk 2.0 DIY spel - train de trainer'.</p>	<p>Ontdek tijdens deze sessie wat BoerNatuurlijk 2.0 inhoudt! Wat is nieuw en wat zijn de mogelijkheden voor jouw school? We bespreken samen hoe we verdiepings- en reflectieopdrachten, aanvullend op het BoerNatuurlijk (DIY)-spel, kunnen afstemmen op verschillende onderwijsdoelgroepen.</p>
<p>Ruud Hendriks (Warmonderhof)</p>	<p>Agro-Ecologie.</p>	<p>Agro-ecologie is een visie waarin ecologie leidend is voor het landbouw- en voedselsysteem. Regeneratief, natuurinclusief, biologisch etc. zijn invullingen van agro-ecologie.</p> <p>Agro-ecologie heeft vijf niveaus, toenemend in mate van transformatie van het systeem. Drie praktisch op vlak van landbouw: Efficiëntie, Substitutie en Herontwerpen. Twee op systeemniveau: Herv verbinden en Nieuw wereldwijd voedselsysteem.</p> <p>Om de niveaus en invalshoeken van agro-ecologie te leren kennen gaan we met de visie aan de slag om een bedrijf of een landbouwproduct vanuit ondernemersperspectief onder de loep te nemen. Wat doe je als ondernemer al, wat zou je meer willen, wat ligt buiten je scope?</p>
<p>Ron Methorst (Aeres)</p>	<p>Gebiedsgerichte kansen voor NIL ('Gebiedsvenster' en 'Boerenboom').</p>	<p>De boerderij in relatie met de (leef)omgeving, kun je 'meten' hoe die relatie is (ja dat kan!) en kun je dan ook in beeld krijgen wat nodig is zodat boerderij die leefomgeving in het gebied kan verbeteren (ja dat kan ook!). Toelichting over en aan de slag met het Gebiedsvenster en Boerenboom, voor HBO én MBO.</p>
<p>Frans van Alebeek (Vogelbescherming) en Otto Willem Eleveld (akkerbouwer en winnaar Gouden Leeuwerik)</p>	<p>Biodiversiteit op het landbouwbedrijf.</p>	<p>Wat leveren inspanning(en) t.a.v. biodiversiteit op voor (akker/weide)vogels. Inkijkje door Vogelbescherming; wat/hoe werkt het en hoe betrek je boeren en studenten.</p> <p>O.a. zal worden ingegaan op PARTRIDGE, een project dat moet gaan zorgen voor betere leefomstandigheden voor de patrijs. Een belangrijk onderdeel is het uitwisselen van kennis met boeren, jagers, natuurbeschermers en beleidsmakers door heel Europa.</p> <p>Hoe ga je om met verandering, wat komt er kijken bij 'omzetten' van een gangbaar naar natuurinclusief akkerbouwbedrijf. Aan de hand van diverse voorbeelden, waaronder een ruim bouwplan, NKG, Mycorrhiza, mengteelt, groenbemestermengsels en agrarisch natuurbeheer wordt inzichtelijk gemaakt hoe je NIL inpast in je bedrijfsvoering.</p>
<p>Arjan Werkman (BoerenNatuur)</p>	<p>Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, de bouwstenen.</p>	<p>Bij het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) wordt in een gebied gekeken welke beheermaatregelen boeren kunnen nemen voor het versterken van de biodiversiteit, landschap, water en klimaat. In deze workshop gaan jullie zelf aan de gang om diverse aspecten van het ANLb te ontdekken. Hoe zit het ANLb stelsel in elkaar? En welke doelsoorten zijn er en welke maatregelen zijn geschikt om in een leefgebied in te zetten voor deze soorten? En wat betekent dit voor de bedrijfsvoering van de boer? En hoe werken collectieven en boeren samen, hoe leer je van elkaar.</p>
<p>Sijbren Mulder (docent Veehouderij VONK), Rik Eweg (HVHL)</p>	<p>Testen Serious Game Strategieverkenner</p>	<p>Deze Serious Game heeft als doel om (jonge)boeren aan het denken te zetten over lange termijn bedrijfsstrategieën, en de koppeling maken met verduurzamingsmaatregelen. Hoe willen boeren van de toekomst hun bedrijf (later) inrichten, en welke maatregelen passen</p>

		<p>dan het beste bij die strategie? Daarnaast willen we jonge boeren bewust maken van praktische verduurzamingsmaatregelen die beschikbaar zijn, en wat voor invloed die hebben op bedrijven. Onze ambitie is om dit spel ook in te zetten op agrarische scholen, maar ook om deze bij de jonge boeren thuis op tafel te leggen. We zijn nu in het ontwerpstadium en hebben een speelbaar prototype. Door het spel samen te spelen, willen we feedback ontvangen om het nog beter te maken. Je kunt je inschrijven als je geïnteresseerd bent in het definitieve spel, dat rond Juni 2025 gereed zal zijn.</p> <p>Team: Hogeschool VHL, Stenden Hogeschool, HAS Green Academy, InHolland, 8D Games.</p>
<p>Mieke de Wit (WUR) en Casper Quist (WUR)</p>	<p>Aan de slag met biodiversiteit op eigen terrein.</p>	<p>Biodiversiteit lijkt soms een abstract begrip. In deze workshop laten we zien hoe je biodiversiteit tastbaar kunt maken door samen de biodiversiteit op het (school)terrein te verkennen. Maak ruimte voor connectie en verwondering door wilde planten en diersoorten van dichtbij te bekijken. Welke verhalen zijn er te vertellen over de soorten die je tegenkomt en wat vertellen die over de omgeving? Welke aanpassingen aan het terrein zijn er te bedenken om de biodiversiteit te bevorderen? We gebruiken de Obsidentify-app om informatie over verschillende soorten te verzamelen. Ook als niet-expert kun je dit met een beetje voorbereiding makkelijk zelf organiseren.</p>
<p>M. Goris (WUR), Ine Sturkenboom ((v)mbo DCTerra), C. Kocks (HBO Aeres Dronten)</p>	<p>Groefonds Regeneratieve Landbouw.</p>	<p>Regeneratieve Landbouw, werken in de voedselproductie op een herstellende, natuurinclusieve manier, staat volop in de belangstelling. De komende zeven jaar zijn we ook vanuit het (groene) onderwijs daar direct bij betrokken in het groefonds ReGeNL. De vraag is welk rol we als onderwijs WILLEN oppakken? En jullie willen meenemen bij de vraag WAT regeneratieve Landbouw is? Hoe gaan we daar als onderwijs mee doorbouwen? We hopen samen met jullie een beeld te krijgen over de mogelijkheden voor komend schooljaar (en misschien langer) en wat jullie nodig hebben.</p>
<p>DJ Immenga (Provincie Drenthe), G. Noordhoff (Provincie Groningen), W. van Gorkum (Provincie Friesland)</p>	<p>Regiodeal NIL Noord Nederland.</p>	<p>De "Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord Nederland" in de provincies Drenthe, Friesland en Groningen heeft na een looptijd van vijf jaar zijn einde bereikt. Er is veel bereikt de afgelopen jaren. Er zijn (boeren)experimenten uitgevoerd, er hebben onderzoeken plaatsgevonden en er zijn instrumenten ontwikkeld, Boeren en gebiedspartijen hebben studiebijeenkomsten georganiseerd en er zijn leernetwerken gevormd. De ontwikkelingen van deze Regio Deal werd gevolgd en gemonitord door onderzoekers die via een 'kennisconsortium' betrokken waren. Een overzicht van projecten van de afgelopen jaren vind je op https://www.regiodealnatuurinclusievelandbouw.nl/ Graag nemen we jullie mee in het proces van uitvoering en de "oogst" van deze regiodeal. Daarnaast willen we gezamenlijk, met jullie, aan de slag om deze praktische toegepaste (regionale) kennis toegankelijk te maken voor het onderwijs. Wat vraag je concreet van ons?</p>
<p>Rob van Genderen (WUR)</p>	<p>Werken met AI en met Groen Kennisnet.</p>	<p>Het Groen Kennisnet (GKN) heeft zich ontwikkeld tot een plek waar volop informatie over natuurinclusieve landbouw te vinden is. In de werksessie geven we je een update over het GKN met o.a. nieuw lesmateriaal en willen we graag in gesprek over 'lesmateriaal op (jouw) niveau'. Hoe bereik je dit? Verder krijg je de kans om jouw project op kaart te zetten bij het onderdeel 'NIL-projecten op de kaart'.</p>

		We gaan ook dieper in op het (praktisch!) gebruik maken van AI. <i>(Onder voorbehoud: we hopen een demo van een AI tool over 'vitaliteit en leefbaarheid van het platteland' te kunnen laten zien die in ontwikkeling is).</i>
Diederik Sleurink (HVHL)	Geef gas met NIL!	Er is een praktijkhandboek over Natuurinclusief, Kennisclips met ppt's over weidevogels, er zijn spellen ontwikkeld en het is allemaal beschikbaar op Groen Kennisnet. Laten we het eens doornemen en kijken of het aansluit bij wat je zoekt en wat je wilt. We gaan aan de slag om het beter toepasbaar te maken. We zoomen in op thema's als bodemgezondheid, biodiversiteit en waterbeheer en onderzoeken welke behoefte er nog is aan beschikbaar onderwijsmateriaal. We formuleren concrete actiepunten en geven er prioritering aan. Doe je mee?
Anne Diepenhorst (IVN/Het Groene Wiel) en Annemarie de Mooij (De Groene Wereld)	Keuzevak VMBO Groen.	Waarom zou je als vmbo-school dit keuzevak (moeten) aanbieden? En waarom zouden leerlingen dit vak moeten kiezen? In deze workshop maak je kennis met het keuzevak en het lesmateriaal dat daarvoor is ontwikkeld. We gaan met elkaar in gesprek over de ervaringen die je eventueel al hebt en verzamelen tips om leerlingen op een leuke manier enthousiast te maken over dit belangrijke thema.
Wim Vugteveen (Yuverta)	Circulaire Voedselsystemen.	Samen met de HAS Green Academy Venlo hebben wij de mogelijkheid om de biodiversiteit te meten op een perceel van ongeveer een ha. Dit perceel is ingezaaid met verschillende biodiversiteitzaadmengsels van verschillende fabrikanten. Daarnaast is de kwaliteit van de grond nogal verschillend. Achterin is het nat en vooraan is er grond opgebracht. Dus we hebben te maken met heel veel variabelen die onderzoek naar biodiversiteit moeilijk maakt. De workshop zal allereerst bestaan uit een inleiding over wat het project precies inhoudt. Daarna willen de workshop daadwerkelijk starten met welke variabelen we allemaal rekening moeten houden en hoe verhouden die zich tot elkaar. Vervolgens hoe verhoudt de ondergrondse biodiversiteit zich met de bovengrondse biodiversiteit en zit daar een link tussen. En als laatste willen we graag ophalen (maar ook brengen) het effect van grazen door verschillende diersoorten (paarden, schapen, koeien etc.) op de biodiversiteit.
Conny Clazing (RVO) / IJsbrand Snoei (Land.schap)	Boerendiversiteit: ledere boer heeft waarde!	Boeren spelen een belangrijke rol als het gaat om oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken die in het hele land spelen. Veel boeren hebben de keuze gemaakt, of zijn bereid, om te investeren in duurzame landbouw of een bedrijfsmodel dat meer inspeelt op maatschappelijke verbinding. Iedere boer(in) maakt keuzes die op de langere termijn de bedrijfsvoering toekomstbestendig maken, passend bij de eigen stijl van ondernemen, de omstandigheden en ligging van het bedrijf. Echter in de praktijk blijkt dat veel boeren vaak de waardering, ondersteuning en (morele) support missen die nu juist zo nodig is bij het maken van keuzes in de bedrijfsvoering en bij de uitvoering. In de werksessie gaan we in op (bestaande) gedachtenpatronen, normen en waarden bij boeren in het algemeen en die stimulerend zijn voor verandering of juist in de weg kunnen zitten om tot andere creatieve, toekomstbestendige bedrijfsvoeringen te komen. We bespreken de rol en moed van de boerenpioniers en de grote en niet mis te verstane offers die het pionier-schap in sociaal opzicht vraagt van de ondernemer en zijn/haar hele gezin.

		<p>Wanneer lukt het om een 'goed gesprek' te voeren met elkaar, zodat boeren de ruimte nemen om echt door te vragen en te investeren in relaties onderling. Boeren leren van elkaar maar soms ontbreekt het respect en waardering en erkenning voor elkaars keuzes. Wanneer lukt het om meer <i>mèt</i>, dan <i>óver</i> elkaar te praten? Het Onderwijs is daar bij uitstek een goede plek voor.</p> <p>In deze workshop nemen we jullie mee om de ervaringen van het project ledere boer heeft waarde en hoe het project een vervolg kan krijgen, zo mogelijk ook in het agrarische onderwijs.</p>

